

Posudek diplomové práce Evy Lehne ***Jazykový rozbor Cestopisu Bedřicha z Donína***

Eva Lehne se ve své diplomové práci rozhodla pro tradiční, ale stále plodný a zajímavý přístup: provedla všestranný rozbor grafiky a jazyka jednoho z děl české literatury počátku 17. století, *Cestopisu Bedřicha z Donína*. Toto dílo ve své době nevyšlo tiskem a jeho jediná existující edice je dnes už z lingvistického hlediska zcela nevyhovující, proto musela diplomantka vycházet z dochovaného rukopisu. To na jednu stranu zvyšuje cenu její práce, protože rukopisné památky raněnovověké češtiny jsou obecně méně prozkoumány než památky tištěné, na druhou stranu to však s sebou neslo určité obtíže, které někdy napínaly síly autorky až do krajnosti: rukopis je místy poškozený, a proto ne vždy dobře čitelný, což analýzu ztěžuje, a kromě toho zvyklosti jeho písaře odpovídají soudobému písařskému úzu, tj. jsou mnohdy rozkolísané a nerozlišují některé jevy, např. kvantitu samohlásek, což obojí autorce silně ztěžovalo práci. Tyto objektivní obtíže je třeba při hodnocení práce brát v úvahu.

Práce je členěna do několika kapitol: samotnému rozboru grafiky a jazyka rukopisu, který je jejím těžištěm, předchází úvod, jenž se stručně dotýká cíle a metod práce, a kapitola pojednávající souhrnně o cestopisném žánru a jeho místě ve starší literatuře. Následuje kapitola věnovaná osobnosti Bedřicha z Donína a poté pojednání o jeho díle, zaměřené jak na jeho obsahovou stránku a okolnosti jeho vzniku, tak na podrobný popis dochovaného rukopisného exempláře. V samotném rozboru díla pak autorka porovnává svá zjištění jednak s informacemi z dostupné sekundární literatury, jednak s doporučeními dobových gramatik. Práci završuje přehledným shrnujícím závěrem.

Obtížnost zvoleného úkolu a zároveň omezené prostorové a časové možnosti autorky se odrazily zejména na nevyrovnanosti v šířce a hloubce záběru jednotlivých kapitol. Diplomantka se poměrně podrobně věnuje grafické stránce rukopisu, včetně popisu užitých stylů a typů písma a jejich souvislosti s pravopisnými zvyklostmi písaře, o něco méně podrobně se pak zabývá tvaroslovím (zde se zaměřuje zejména na flexi jmen) a další jazykové roviny už probírá dost zběžně. Proto bohužel často zůstává v jazykové analýze spíše na povrchu a zmiňuje jen vybrané nápadné jevy. Na druhou stranu se však – velmi záslužně – snaží alespoň u některých z nich o základní kvantitativní zhodnocení (početní zastoupení vybraných variant jak v absolutních číslech, tak v procentech). V zásadě se tedy domnívám, že i když by bylo žádoucí, aby o některých jazykových rovinách a jevech bylo pojednáno podrobněji, neznamená to zásadní snížení hodnoty práce – důkladný lexikální, syntaktický apod. rozbor díla by totiž každý sám o sobě vydal na obsáhlou diplomovou práci, a nebylo tak v silách diplomantky jej provést.

Při hodnocení práce je třeba zejména ocenit odvalu autorky pustit se do zkoumání raněnovověkého rukopisného textu, neboť takový úkol je velmi obtížný i pro zkušeného badatele a k dispozici je poměrně málo novějších prací, ve kterých se mohla metodologicky inspirovat a s jejichž výsledky mohla svá zjištění srovnávat. Už samotné čtení rukopisu klade velké nároky na specifické dovednosti a je i značně časově náročné. Dále je třeba ocenit vytrvalost a píli, se kterou diplomantka k práci přistupovala a se kterou se snažila překonat všechny obtíže plynoucí z náročnosti úkolu i své nezkušenosti v psaní rozsáhlých odborných textů. Na druhou stranu však nelze přehlédnout, že práce trpí určitými více či méně drobnými nedostatky, danými jistě částečně nedostatkem času při dokončování. Ne vždy jsou podávané informace ideálně utříděny a seřazeny, místy dochází ke zbytečnému opakování (např. na s. 49–50 se opakuje charakteristika dobové interpunkce, na s. 74 zmínka o germanismech) nebo k nevhodnému zařazení (pojednání o psaní spřežek v kapitole o číslovkách). Některé jevy jsou také probírány na více místech, a to ne vždy s identickým výsledkem (např. značené-

neznačení kvantity samohlásek: na s. 41 a 44–45 se mluví o označování dlouhé samohlásky *í*, ačkoliv jinde v práci autorka píše o tom, že písař kvantitu samohlásek neznačí). Na některých místech nacházíme ne zcela šťastné formulace (např. v kapitole 1.1. se na jednu z následujících kapitol odkazuje slovy: „Jak jsem již předestřela v kapitole 4.1.“, na s. 7 se mluví o „analýze jazyka humanistické češtiny“ a o staré češtině na místě, kde by bylo vhodnější použít označení čeština starší či čeština doby střední, na s. 8 se mluví o „grafické podobě hranic slov“ apod.), v ojedinělých případech nejsou vhodně zařazeny příklady (např. *welka lodj byla* není nom. pl. s i-kmenovou koncovkou) nebo nejsou jazykové jevy správně hodnoceny (např. *Pán Bůh rač pochválen býti* není pasivní imperativ, s. 77). Ne vždy je také správně rozlišován rozbor grafiky a pravopisu a rozbor jazykový (to se týká už samotného dělení do kapitol, v němž je grafický a pravopisný rozbor uveden jako součást rozboru jazykového, nebo např. tvrzení na s. 50, že „oddělování slov a psaní slov bez vzájemného dělení jsou specifické atributy jazyka rukopisu“) – prosím autorku, aby v rámci obhajoby vysvětlila vzájemný vztah mezi nimi. Na některých místech autorka také patrně nestačila udělat závěrečnou terminologickou korekturu, a tak např. označování stylů a typů písma není zcela důsledné (totéž písmo je někdy označováno jako kurziva, jindy jako polokurziva, na s. 38 se píše o „polokurzivním kresleném R“ apod.). Prosím ji tedy, aby při obhajobě přehledně vysvětlila, které styly a typy písma jsou v rukopisu užity a jak s nimi písař pracuje.

V zásadě lze ale po obsahové a kompoziční stránce práci považovat za přijatelnou a i přes zmíněné nedostatky a nedotaženosti ji lze označit za přinášející některé důležité a originální dílčí poznatky: za přínosné pokládám jmenovitě ty pasáže, kde se autorka pokouší o kvantitativní hodnocení (např. poměru slabik *lé/lí*, *u/ou* na začátku slova, diftongizace *y* na *ej* v různých pozicích, užití protetického *v-*, psaní *j-* v přítomných tvarech slovesa *být* apod.). Tyto výsledky se mohou stát cennou součástí budoucího zkoumání zejména hláskosloví střední češtiny. Po jazykové a formální stránce je pak práce vypracována dosti pečlivě, jednotlivé nedostatky, zejména v interpunkci, jsou nečetné a nepovažuji za nutné je zde vyjmenovávat (vyznačila jsem je ve svém exempláři práce). Citace sekundární literatury jsou provedeny pečlivě a formálně jednotně, jediným drobným nedopatřením je snad absence seznamu zkratk (v kombinaci s některými neobvyklými zkratkami, např. ČNM pro Časopis českého museum).

Domnívám, se, že práce Evy Lehne i přes uvedené dílčí výhrady splňuje požadavky kladené na diplomové práce. Proto ji doporučuji jako podklad k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou *dobře*.

V Praze 23. května 2011

Mgr. Alena A. Fidlerová, Ph.D.